

Makale Gönderilme Tarihi: 21.11.2019 – Makale Kabul Tarihi: 22.12.2019

KENTLİ BİR ŞAİR: AHMET OKTAY’IN BİYOGRAFİSİNDEN ŞİİRİNE YANSIYANLAR *Merve ÖZBAYRAK**

Özet

Ahmet Oktay, 21 Ocak 1933’te Ankara-Hamamönü’de dünyaya gelir. Çocukluğu Ankara, İzmir, Malatya, Bursa gibi şehirlerde geçen şairin şiirlerinde bu şehirlerin etkisi görülmektedir. Babasıyla iletişimi çok iyi olmayan şairin şiirlerinde babaanne ve dedesine yakınlığı hissedilir. Sanat hayatına 1950’li yıllarda başlayan şair bu tarihlerden itibaren Yılmaz Gruda, Enver Gökçe, Oğuz Haluk Alplaçın, Sevgi Soysal, Edip Cansever, Turgut Uyar gibi sanatçılarla tanışır. Şairin geniş sanatçı çevresi onun şiirlerinin başka bir ilham kaynağıdır. Onun askere gitmeden önceki ve askerlik sonrası şiirlerinde bohem hayatının etkisi görülür. Vatan görevini Sivas’ta 1958-1960 yıllarında yapan Ahmet Oktay’ın şiirinin kaynaklarından biri de bu dönemdir. 33 yıllık basın hayatı da onun şiirlerini beslemiştir.

Bu çalışmada Ahmet Oktay’ın hayatı, sanatı ve şiirleri üzerinde kısaca durulacak ve şiirlerinde tespit edilen otobiyografik izler değerlendirilecektir. Şairin hayatının ve hayatını etkilemiş kişilerin şiirlerinde de yer edindiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Oktay, Şiir, Otobiyografi.

AN URBANIZED POET: THE REFLECTIONS FROM AHMET OKTAY’S BIOGRAPHY TO HIS POEMS

Abstract

Ahmet Oktay was born on 21st January 1933 in Hamamönü, Ankara. The cities such as Ankara, İzmir, Malatya, Bursa, that his childhood has passed at, have an impact upon his poems. The poet’s communication with his father is not good and closeness to his grandmother and grandfather is felt. The poet that has started his art life at 1950, has met many of the artists such as Yılmaz Gruda, Enver Gökçe, Oğuz Haluk Alplaçın, Sevgi Soysal, Edip Cansever, Turgut Uyar from the date on. Artist’s wide surroundings are also another source of inspiration of his poems. The impact of his bohemian life is seen at his poems that are before and after he has joined the army. The period that he has performed his military service at Sivas on 1958-1960, is one of the source of his poems. Also his 33-year media life has supported his poems.

* Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Üstü Öğrencisi, Giresun.
merveozbyrk@hotmail.com / ORCID: 0000-0003-4834-9538

At this study, Ahmet Oktay's life, art, and poems will be emphasized shortly and the autobiographic trace that has found at his poems will be evaluated. It is ascertained that his life and the people that have affected the poet's life also has taken a place in the poems.

Key Words: Ahmet Oktay, Poem, Autobiography.

Giriş

Ahmet Oktay'ın Şiiri

Ortaokul yıllarında başlayan şiir tutkusu sanatçının yaşamında her zaman önemli bir yer edinmiştir. Ahmet Oktay, şiir yolculuğuna çıkış serüvenini anılarında; *"Bu yolculuğa ortaokul öğrencisiyken Ankara'da başladım ben. Sözcükleri seçtim mi, yoksa yazgım mıydı sözcükler, bilemiyorum"* (Oktay 2004: 264) şeklinde dile getirir.

Gazeteci, yazar, eleştirmen kimliklerine de sahip olan sanatçı, şair kimliğini hepsinden ayrı bir yere koymuştur. *"[...] yarım asırdan fazla süren yazarlık hayatında kendini öncelikle şair olarak görmüş ve bu şekilde anılmak istemiştir"* (Yılmaz 2016: 39). Şiirini ise; *"Somut uzam ve zaman, gündelik yaşamın ayrıntıları, adlar, siyasal düzeye gönderme yapabilen nesnelere, tarihsel ve güncel olaylar"* (Oktay 2004: 267-268) üzerine kuran sanatçının yaşamıyla şiirinin doğru orantılı olduğu da görülür. Toplam 50'yi aşkın eseri olan sanatçının 14 şiir kitabı¹ vardır.

1950 kuşağı sanatçılarından biri olan Ahmet Oktay'ın şiirlerinde farklı sanat anlayışlarını sürdürdüğünü görmek mümkündür. Başta Marksist bakış açısıyla toplumcu şiirlere yönelen sanatçının zamanla İkinci Yeni şiirine yönelik imge dünyasıyla özgün eserler verdiği ve bu iki anlayış arasında köprü kurduğu da görülür. Şiirlerinde hissedilen bu İkinci Yeni esintisi çevresindekilere de yadsınmaz. Öyle ki döneminin sanatçılarından Baki Süha Ediboğlu, anılarında Ahmet Oktay için *"İkinci Yeniler'in sevdiğim ozanlarından biri"* (Ediboğlu 1968: 268) ifadesini kullanır. Sanatçının bir arayış içerisinde kaleme aldığı şiirlerinde bir topluluğa eklenmek düşüncesinden çok özgün bir söyleyiş elde etme çabası vardır. *"O dönemin edebiyat aygıtı İkinci Yeni'yi egemen konuma getirdi diye o şiirin içinde yer almayı düşünmedim. Sadece, önemli olanın o şiirden 'sonrasında' ne olabileceğini sezmeye çalışıyor, kendi sesimi bulmak istiyordum"* (Ercan Eylül 2001: 9). Fakat geneline bakıldığında Ahmet

¹ Bu şiir kitaplarından; *Her Yüz Bir Öykü Yazar* ile Yedi Tepe Şiir Ödülü (1965), *Yol Üstünde Semerler* ile Necatigil Şiir Armağanı (1987), *Ağullar ve Övgüler* ile Türkiye Yazarlar Birliği Yıllık Şairi Ödülü (1991), *Hayalet Övgü* ile Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü (2002), *Kaç Kişiyiz Kendimizde* ile Sedat Simavi Edebiyat Ödülü (2002)'nin sahibi olur.

Oktay'ın şiirini toplumcu düşünce üzerine temellendirdiği de görülür. Çevresinde olup bitenlere duysuz kalamayan sanatçı topluma ve insana dair unsurları şiirlerinde barındırır.

Ahmet Oktay'ın yazın sürecine bakıldığında çeşitli dergilerde aktif olarak yer aldığı görülür. İlk şiirini 1948'de *Gerçek* daha sonra *Berber* (1954) dergisinde yayımlayan şair, *Mavi* (1954-1956) ve *Pazar Postası* (1950-1960) gibi önemli dergilerde de yayım yapmıştır. Özellikle içeriğinde var olan edebiyat tartışmalarıyla ses getirmiş olan *Mavi* dergisinin Ahmet Oktay'ın sanat hayatında önemli bir yeri olmuştur. Sanatçı, bu dergi için farklı siyasal ve sosyal görüşlerden bireyleri bünyesinde barındırması sebebiyle “yamalı bohça” ifadesini kullanır. Bu görüş ayrılıkları da dergide bir takım münakaşalara sebep olmuştur. “*Mavi'nin başlattığı kavga, sonraki yıllarda Pazar Postası'nda daha değişik boyutlarda sürdürüldü ve şiirsel açıdan 'İkinci Yeni' olayını doğurdu*” (Oktay 2004: 225).

Sanatçının 1960'tan sonra yazdığı şiirlerinde mısra, cümle yapısı ve imge itibarıyla İkinci Yeniye yaklaştığı görülür. Bununla beraber; “*Oktay, her şiir kitabında ayrı bir biçim denemiştir. Ona göre, şairin dili kullanma biçimi, eserin oluşturulduğu zaman dilimiyle ilişkilidir. Sosyal ve siyasî ortam şairin muhayyilesini doğrudan etkileyecektir. Farklı zaman dilimlerini, o zamana ait sorunları ve sosyal ilişkileri bu sebeple şair, farklı biçimlerle yansıtmalıdır*” (Yılmaz 2013: 209). Kimi şiirlerinde heceyi kullanan, kimi şiirlerini ise serbest yazan şair şekil açısından belirli bir ölçüye bağlı kalmaz. Şiirinin yapısının ise bazen ‘imge’ye bazen de ‘ses’e göre biçimlendiği görülür. Sanatçının şiirleri incelendiğinde yalın bir şiir dilinin taraftarı olduğu görülür. Doğan Hızlan da Ahmet Oktay'ın şiir dilini; “*Fazıl Hüsnü Dağlarca'dan sonra, arı, duru Türkçeyi kullanan ikinci şair Ahmet Oktay'dır. Bu şiirine güvenen, kendi kelime birikimini kendi yaratma gücünü bulan bir şairin meydan okuyuşudur*” (Hızlan 1998: 13) şeklinde yorumlar. Erdal Öz ise günlüklerinde Ahmet Oktay'ın şiirleri için “*konuştuğu gibi yazamaz*” söyleminde bulunur. “*Ahmet Oktay konuştuğu gibi yazsa ne iyi olurdu. Yapamaz. Yazarken ille de bilgiçlik taslar. [...]Bu, onun entelektüel tavrıdır. Nedense hiç vazgeçmedi bu tavrından*” (Öz 2016: 326) ifadesini kullanır.

Ahmet Oktay: Ailesi, Çocukluğu ve Öğrenim Yılları

Ahmet Oktay, 21 Ocak 1933'te Ankara-Hamamönü'nde dünyaya gelir. İstanbullu bir aileye mensuptur. Tam adı Ahmet Oktay Börtecene'dir. Babası Yusuf Kemal Bey, annesi Havva Hayriye Hanım'dır. “*Ben en büyük oğul*” (Oktay 2007: 167) mısraında da belirttiği gibi

ailenin en büyük oğlu olan Ahmet Oktay'ın, Tolunay Börtecene ve Eray Börtecene adlarında iki de kardeşi vardır.

“Çocukluğunun Ankara'daki ilk yıllarına dair neredeyse hiçbir şey hatırlamadığını söyleyen Ahmet Oktay, çocukluğuna dair ilk anılarının, ailenin 1935'te İzmir'e gidişiyle başladığını söyler” (Erzen 2011: 6). Bu sebepten çocukluğunu İzmir'den itibaren başlatmak doğru olacaktır.

Ahmet Oktay, İzmir'de babasıyla beraber izlemiş olduğu ilk sinema filminin etkisini şiirinde şu şekilde dile getirir.

*“(Babamla girdik salona, ışıklar söndü:
Tarzan, Jeyn ve düşmanlarımız orangutanlar-
la baş başa kaldım. Şimdi içimde yaşamımın
ürkünç tortularının en dibinde, o zedelenme-
miş gölgelikte daha önce İzmir'de gördüğüm
ilk filmin anısı canlanıyor; polis köpeği Rin
Tin Tin alevlerin içinden zıplayarak bulanık
bilincimin içine düşüyor)”* (Oktay 1993: 12).

Börtecene ailesi İzmir'den sonra Yusuf Kemal Bey'in bez fabrikasındaki muhasebe müdürlüğü görevi sebebiyle bir yıl da Malatya'da ikamet eder. Ahmet Oktay'ın da işçi sınıfı ile ilk teması, onlara dair kafasındaki ilk şekillenme ve yer ediniş bu döneme rastlar.

*“[...] Bez fabrikasının dumanı
tüter vardiya düdüklere sabah, akşam ve ge-
ceyarısı öterdi, işçiler ellerinde sefer tasları,
sabah alacasının ya da akşam karanlığının
içinden geçerlerdi: Keder kafileleri: Hiç bit-
meyen hazırlığındalar ölümün”* (Oktay 1993: 12).

Şairin Malatya'dan sonraki durağı Ankara'dır. Ahmet Oktay henüz 6 yaşındayken 1940'da ailesiyle Ankara'ya yerleşir. Böylelikle şairin 18 yıllık Ankara serüveni başlar. Bu dönemde İkinci Dünya Savaşı'nın beraberinde getirdiği ekonomik ve sosyal sıkıntılar Börtecene ailesini de derinden etkiler. “Karartma günleri” olarak tanımladığı bu sürece dair bir anısını Metin Cengiz ile söyleşisinde dile getirir. “Ekmek karnesi zamanı. Kuponlar elimde, fırına gidiyorum ekmek almaya. Evin ekmeği, nafakası. Ama oyuna dalıp karneyi kaybediyorum. Üzüntümü ve ağlayışımı hiç unutamıyorum, nasıl kaybederim kuponları diye. O gün ekmeksiz

kaldık” (Cengiz 2004: 9). O günkü duygularını yıllar sonra; *“Yitiriyorsun ekmek karnesini gözyaşın kış ikindisini ayırıştırıyor”* (Oktay 2007: 173) mısraıyla ifade eder.

Ahmet Oktay, çocukluk ve gençlik yıllarını bir gezgin gibi şehir şehir dolaşarak geçişiğini ve bunların zihnindeki yansımalarına *bir sanrı için gece müziği* isimli kitabında yer verir.

*“Bir Kent(miş) gözlerimi açtığım yer.
Sonradan ilk gençliğimi yaşayacağım,
bir süre ayrılacağım, yeniden döneceğim o
kentten (Ankara) önce belleğimde iz bırakan
uzamlar da Kentli: İzmir ve Malatya. Hiç
kuşkusuz ikincisi henüz taşranın tohumlarını
taşıyor, onunla göbek bağı koparmamış bu-
lunuyordu ama”* (Oktay 1993: 11).

Ahmet Oktay’ın eğitim hayatı Ankara’da başlar. 1941’de başladığı Ankara Mimar Kemal İlkokulu’ndan 1945’te mezun olur ve hemen ardından Ankara Cebeci Üçüncü Ortaokulu’na başlar. *“O günlerde elime ne geçerse okuyorum. Cervantes’ten, Mickey Spillane’e, hatta Zagar’a”* (Oktay 2004: 189). Ahmet Oktay’ın okuma alışkanlığının aşılmasında anılarında bahsettiği üzere gözleri katarakt olan babaannesinin büyük etkisi görülür. Hayatında özel bir yer edinmiş olan babaannesinin ölümünün ardından duyduğu hüznü ise günlüğünün 31 Mart Cumartesi tarihini taşıyan kısmında dile getirir. *“‘Babaannemin ölümü.’ Ne kadar severdim onu”* (Oktay 1998: 81). Şiirinde unutamadığı babaannesini; *“bir leylak kokusu gülümsemesiyle öldü ninem, ‘Ekmekçi Kadın’ı okumuştum gece. Halk hikâyelerinin ve masallarının bilgesiydi, yoldaşlarıysa cin ve peri tayfasıydı”* (Oktay 2007: 173) ifadeleriyle anar.

Ahmet Oktay’ın çocukluk yıllarına dair bir diğer anısı da dedesiyle olan paylaşımıdır. Dedesi Osmanlı donanmasında görev almış Çarkçı yüzbaşısı Sabri Bey’dir. Dindar bir adam olan Sabri Bey torununa da bu öğretileri sunmayı amaçlar. *“[...] namaz kılan dedemi gözlemeye başlıyorum. Emekli çarkçı yüzbaşısı Sabri Bey, birazdan işe gidecek: Haydarpaşa Garı’na. Ben de yeniden yatağıma döneceğim. Dedem, bir gün elimden tutup, bir Cuma, öğle namazına götürüyor beni, ölümler dışında bir daha hiç uğramayacağım camiye”* (Oktay 2004: 164).

Yaşadıklarını şiirlerinde resmeden Ahmet Oktay’ın “Anı” isimli şiiri de geçmişe dair izlenimlerini ortaya koymaktadır.

*“Yazdı gözlerimi yumduğumda, öğle sonrası;
dayımdı dutu silkeleyen, çarşafın dört ucunda*

*dört kadın; herhalde komşu kızları;
dedem de su çekiyordu kuyudan,
Hamidiye'nin güvertesindeydi sanki,
oysa abdest alacaktı birazdan.
Ah! Sonsuz biçimler veren bize
Bellek ve zaman” (Oktay 2007: 408).*

Bir diğer şiiri olan “Özgeçmiş Notu”nda da yine dedesiyle olan bir anısına yer verir.

*“Anımsıyorum, denizci kıyafetleriyle bir fotoğrafım var / çarkçı yüzbaşılığından emekli /
dedem çektirmiş olacak; on birinde falanım / Hamidiye'nin bordosunda gezindi karada da”*
(Oktay 2007: 522). Şiir isimleri ve şiirlerin muhtevaları sanatçının hayatıyla paralellik gösterdiği için sanatçının hayatı şiirini anlamak için ayrıca önemli hale gelmektedir.

Ahmet Oktay, “Ankara’da Yenişehir semtinde Adakale Sokak’ta aynı adlı bir apartmanın bahçe katında” (Oktay 2004: 190) ikamet eder. Şiire ortaokul ikide merak salan Ahmet Oktay bu hususta Türkçe öğretmeni ve onun da ötesinde ortaokul son ve lisedeki öğretmeni olan Beşir Göğüş’ün büyük etkisi olduğunu söyler. Yılmaz Argon (Gruda) ile de ortaokula gittiği, sanatın her alanına ve futbola meraklı olduğu yıllarda tanışır. Kendisi gibi sanata meraklı olan Yılmaz Argon ile ilk önce Ahmet Haşim ve Yahya Kemal’i örnek alarak İstanbul Pastanesinde girdikleri şiirin dünyasına Onbeşinci Yıl Kiraathanesinde Enver Gökçe, Ahmet Arif, Şevki Akşit, Mehmet Kemal, İlhan Berk, Arif Damar gibi isimlerin etkisinde kalarak devam ederler. Bu sebeptendir ki Ahmet Oktay sanatçı kimliğini edinmesinde rol oynayan etkenleri sıralarken; *“Benim asıl okulum, [...] hırsızlık yapacak kadar gözümü döndüren kitapların kendileri ve kahvehaneler oldu. Bir de Arkadaşım Yılmaz Argon”* (Oktay 2004: 190) der.

Ahmet Oktay yıllar sonra yazdığı şiirinde çok sevdiği ve değer verdiği Yılmaz Gruda’yla olan bir anısını dile getirir.

Yılmaz Gruda, Bahar Bayramı dolayısıyla İstanbul’a bir firmanın getirmiş olduğu Sabor adındaki robotu seslendirir. *“İşi kapan Yılmaz, uzun süre Gülhane Parkı’nda Sabor’u konuşturdu, halkın sevgilisi oldu. Hele çocukların...”* (Oktay 2004: 194).

Kara Bir Zamana Alınlık kitabındaki “Yılmaz Gruda İçin Küçük Reklam Kılavuzu” isimli şiirde Ahmet Oktay da bu anısını dile getirir. *“öğrenimi: Bilardo, poker / bir de robot konuşturma. Ah Sabor / sevgilin olacak sevgilimle / aradığı seni”* (Oktay 2007: 293).

Ahmet Oktay, 1949'da Ankara'da Atatürk Lisesine başlar. “Ortaokul ve Lise’de göze alıp cezayı / kırdım okuldan” (Oktay 2007: 522) dizelerinden de anlaşılacağı üzere başarısız bir eğitim hayatı geçirir. Ahmet Oktay kendi deyimiyle babası tarafından Bursa Erkek Lisesi’ne sürgün edilir. Yön dergisinde yer alan “Ahmet Oktay Kendini Anlatıyor” isimli yazısında; “Lisede sıkılmaya başladım. Bir yıl Bursa’da leyli okudum. Gelgelelim bu sürgünlük de bizim öğrenimi kurtaramadı” (Oktay 19 Şubat 1965: 15) ifadesini kullanır. Bir süre sonra okulu bırakma kararı alan Ahmet Oktay, Ankara’ya geri döner.

İlk İş Deneyimleri, Mavi Dergisi ve Bohem Hayatı

Ankara’da iş hayatına atılan Ahmet Oktay Mâlul Gaziler Derneği’nde kâtiplik yapar. Daha sonra bu işten ayrılarak Ankara İstatistik Genel Müdürlüğü’nde çalışmaya başlar.

1954’te Ahmet Oktay *Mavi* dergisinin 19. sayısında ilk yazısını yayımlar. “Kendi Kendisiyle Çelişen Yahut Sokaktaki Adam’a Dair”² isimli yazısıyla, toplumsal bir sanat anlayışına sahip olan Attilâ İlhan’ın *Sokaktaki Adam* isimli romanının toplumsal gerçekçi bir tavır takınmadığını eleştirir. Metin Cengiz ile olan söyleşisinde; “Attilâ biraz acul bir insandır; kendisiyle ilgili her yazıya hemen, anında müdahale etmeyi sever; hemen ertesi sayıya benim yazıya bir cevap gönderdi”³ (Cengiz 2004: 20) ifadesini kullanır. Attilâ İlhan *Mavi* dergisinin 20. sayısında bu eleştiriye cevaben “Attilâ İlhan’ın Açıklaması”⁴ başlıklı ilk yazısını kaleme alır. Ahmet Oktay, Attilâ İlhan’ın bu çıkışı üzerine derginin ses getirmesi ve tek çizgide ilerleyebilmesi için iş dolayısıyla gittiği İstanbul’da sanatçıyı da evinde ziyaret eder.

“Attilâ o zamanlar Şişli’de oturuyordu bir apartmanın bodrum katında Çolpan İlhan’la beraber [...] Ankara’ya döndüğümde, hem Bekir Çiftçi’ye, hem o sıra dergiye katılmış bulunan Özdemir Nutku’ya ve öteki arkadaşlara anlattım Attilâ’yla konuşmalarımızı. ‘Bu dergiyi biraz daha derli toplu yapalım, biraz daha toplumcu bir çizgiye çekelim. Attilâ, o zaman her sayı yazı yazacak burada’ dedim. Attilâ, o tarihlerde artık önemli bir adam. Onun dergide yazması tiraj açısından en azından gerekliydi” (Cengiz 2004: 20-21).

Ahmet Oktay’ın Attilâ İlhan’ı ziyaretine *Hayalet Övgü* şiir kitabında yer alan “Madenci Lâmbası” isimli şiiri de tanıklık eder.

²Ahmet Oktay, “Kendisiyle Çelişen yahut Sokaktaki Adam’a Dair”, *Mavi*, S. 19, (1 Mayıs 1954), s. 5.

³ Ahmet Oktay, Metin Cengiz ile olan söyleşisinde *Mavi* dergisinde yazmış oldukları tartışma yazılarının sayılarını 18. ve 19. sayılar olarak belirtmiştir. Fakat *Mavi* dergisinde bu yazılar 19. ve 20. sayılarda bulunmaktadır.

⁴Attilâ İlhan, “Attilâ İlhan’ın Açıklaması”, *Mavi*, S. 20, (1 Haziran 1954), s. 5.

*“Sürgün kitabındaki üç dize için
tepilmişti onca mesafe: ‘Madencinin lâmlası
ve kandili Ozan’ın
aydınlata yolu.’*

*Ben de bir şaire ulaşmak için
yıllar önce bir kar gecesinde
binmedim mi İstanbul otobüsüne?
Çalmadım mı Şişli’de bir bodrum
katının kapısını? Göğsümde
inanılmaz bir panik” (Oktay 2007: 482).*

Ahmet Oktay’ın babasının işi dolayısıyla taşındıkları İstanbul’da Mustafa Nevzat İlaç Laboratuvarı’ndan sonra askerlik öncesi son işi de arkadaşı Oğuz Haluk’un açmış olduğu İngilizce dil kursunda çalışmak olmuştur.

Şair için 1951-1964’ü ise bohem yılları olarak nitelendirmek mümkündür. Evleninceye kadar devam eden bu süreç içerisinde Ahmet Oktay geniş bir sanat camiası içerisinde yer alır. Bu ortama giriş sebebini ise; *“Ben boheme tanımak, konuşmalarını dinlemek istediğim şairleri, yazarları bulmak amacıyla dadandım. Çünkü meyhane, toplumca dışlanmış sanatçının doğal uzamıydı. Yazarın belli saate kadar oturma ve çalışma odasıydı. Sabahlara kadar yalnızca ‘sarhoş muhabbeti’ değil düşünce de üretilirdi”* (Oktay 2004: 273) şeklinde açıklar. Bu mekânlarda Demir Özlü, Ferit Edgü, Edip Cansever, İlhan Berk, Sevim Burak, Leyla Erbil, Özdemir Asaf, Fethi Naci, Münir Özkul, Cahit Irgat, Fikret Ürgüp, Oğuz Haluk Alplaçın gibi isimlerle dostluk kurar.

Ahmet Oktay şiirlerinde sadece kendi hayatına dair ipuçları vermekle kalmaz dostlarını da şiirlerinde ağırlar. Enver Gökçe, Edip Cansever, Hayalet Oğuz, Sevgi Soysal, Yılmaz Gruda gibi birçok isim şiirlerinde yer alır. Bunlardan üzerinde bilhassa durduğu ve “Hayalet Oğuz” olarak bahsettiği Oğuz Haluk Alplaçın’dır. Hayalet Oğuz ile İstanbul’a yerleştikten sonra bohem hayat içerisindeyken dostluk kurar. Onu şu cümlelerle tanımlar; *“Hep siyah giyerdi. Koltuğunun altında ya da ceketinin cebinde daima İngilizce bir kitap bulunurdu ve 48 kiloydu. [...] Ömrünün son bir iki yılı hariç, evi olmadı Oğuz’un. Otellerde kaldı, eş dost evlerinde, hatta apartman paspasları üstünde yattı. Ama bir ev edinmedi. Evini sırtında taşıdı yıllarca. Kaplumbağa gibi”* (Oktay 2004: 112). Gerek yaşayışı gerekse düşünce yapısıyla orijinal bir

karakter olan Oğuz Haluk Alplaçın göçebe bir hayat sürer. “ ‘Bu alım satım dünyasında’ demişti / ‘bir ötekinin yurtsuzu herkes / evimi sırtımda gezdiriyorum bu yüzden ’” (Oktay 2007: 285). Ahmet Oktay, “Bir İçkinin Öğle Vaktinde Ege’yle Düşsel Söyleşi” isimli şiirlerinde Oğuz Haluk’un biyografisine yer verir.

“Hiç unutmam, sirenlerin öttüğü bir sabah

orta üçten terk bir otel kâtibine

rehin bırakmıştı Green’in ‘Çirkin Amerika’lısını,

çeviriyordu sayfasını üç liradan.

Bilmiyorum yağmur mu yağıyordu ağlıyor muydum

beni öptüğü zaman ıslak yanaklarımdan,

dedim: İnsanın kendisi değil taşıyamadığı

belleği.

Kolumdan dürtünce Şişli’nin avlusunda” (Oktay 2007: 285).

Ahmet Oktay’ın hayatında olumsuz yönde yer eden camii olgusu şiirinde de öne çıkar. Ölüm dışında uğramadığı camiye bu sefer de hayatının belli başlı zamanlarını birlikte geçirdiği dostu için gider.

Askerliği

Ahmet Oktay, 1958-1960 yılları arasında askerliğini Sivas’ta yazıcı olarak yapar. Başta tabur yazıcılığı yapan şair devamında tümen yazıcılığına geçer. Resmî yazışma üslubuna vakıf olan sanatçı diğer erlere nazaran talimlerden ve meşakkatli bir askerlikten muaf tutulur: “*Yine de şanslıyım: bölüm yazıcısı olup o kavurucu yaz sıcağında ve sonra birden bastıran, insanın etini ustura gibi kesen soğukta ‘talimden’ kurtuluyorum*” (Oktay 2004: 181).

Sanatçı *Gizli Çekmece*’de bahsettiği bir anısında bir gece sabaha karşı duymuş olduğu bir ses üzerine uyanır. “*Barakadan çıkıyor sese doğru gidiyorum: tabur alanının tel örgüyle çevrili sınırına, yola doğru. Ve sabah alacasında Tokat civarından gelen kağnıları görüyorum*” (Oktay 2004: 182). Ahmet Oktay’ın bu olay karşısındaki hisleri “*Kağnılar yine Tokat civarından / ve gıcirtıları aklımı alan*” (Oktay 2007: 26) dizeleriyle ses bulur.

Ahmet Oktay, acemi birlikteki bir aylık çarşı yasağının sonunda gelen bir pazar izninin vermiş olduğu sevinci şiirinde dile getirir:

“Dokuz-onbir koğuş nöbetçisiyim

dışarda açık bırakmışlar çeşmeyi,

yarın 10 Nisan Pazar

bahar nara gibi giriyor Sivas’a;” (Oktay 2007: 189).

Şair anılarında da değindiği gibi; *“Hep o mutlu günü bekliyorum. Sanki Paris’e gideceğim”* (Oktay 2004: 181). Gittiği sinema salonunda adının anons edilmesi üzerine telaşa kapılan sanatçının aklına ilk polis gelir: *“Gerçi hiçbir siyasal faaliyetim yok ama zamanın ortak fobisi bu; her okuryazarın içinde yaşıyor. Dışarı çıkıyorum: Kemal Çiftler’i görüyorum”* (Oktay 2004: 183). O gece Kemal Çiftler, Selahattin Şimşek gibi arkadaşlarının bulunduğu bir dost meclisinde şiire ve sanata dair konuşurlar.

“İnsanın belleği zayıflıyor zamanla, bu yüzden ilk kitabımı açıyor, Sivas’ta yazdığım bir başka şiiri buluyorum: ‘Ay Vura’” (Oktay 2004: 182). Yaşamını şiirine aksettiren sanatçı *“Ay Vura”* isimli şiirinde yaşamından bir kesiti dile getirir. Ahmet Oktay’ın şiirinde askerliğe dair unutamadığı anılarından biri olan Selahattin Şimşek’in evinde kaldığı geceden izler bulmak da mümkündür. O gece üzerinde bit olabileceği kaygısıyla Selahattin Şimşek’in eşinin serdiği sabun kokulu yer yatağında uyumaz.

“Nizamiye kapısından öte

çaylardır tavşan kanı,

odalardır, sıcak odalar

sabun kokulu kadınlara bağlı,

pamuklu havlular yüzüme” (Oktay 2007: 24).

“Ay Vura” şiirinde yer alan bu mısralarda şair arkadaşının evindeki sıcak, samimi havayı dile getirir: *“Bana hâlâ ömrümde gördüğüm en güzel yatakmiş gibi geliyor o bir türlü uzanamadığım, yorganını başıma çekemediğim yer yatağı”* (Oktay 2004: 183).

Ahmet Oktay askerliğin ardından 1963'te yayımladığı ilk şiir kitabı olan *Gölgeleri Kullanmak* da Anadolu'yu yüzeysel bir şekilde işler. Bundan sonra ele aldığı şiirlerinde mekân Anadolu'dan çok uzaktır. Anadolu şiirlerinde kırsal kesimi konu edinen sanatçı, anılarında kırsal kesimi sadece askerlik dolayısıyla gördüğünü ve yeterli malumatı olmadığını belirtir. Zaten onun şiirlerinde de Anadolu baştanbaşa yer almaz: “*Ben bir kentliydim. Anadolu'yu askerliğim dolayısıyla ve sadece bir yerde, Sivas'ta görmüştüm. Kırın yaşamı, kültürel ve toplumsal pratikleri hakkında bildiklerim ve deneyimim yetersizdi*” (Oktay 2004: 238). Kendisini bir “kent şairi” olarak tanımlayan sanatçının kente dair şiirlerindeki aslı konular arasında kent yaşamındaki sorunlar, ahlaki çöküntü, sosyal adaletsizlik, göç ve ulaşım yer almaktadır. Şair, “Balkon” şiirinde kentli kimliği ile şairliği arasındaki bağa değinir: “*Yine de güneşlik bir yer istiyorum. Yeşillik bir yer. Herkes Kır'a sığındı. Kent'i bana, benim gibilere bıraktı: Pislğim, Çukurum!*” (Oktay 1993: 440). Sanatçı, sıraladığı tüm olumsuzluklara rağmen yine de kent yaşamını “*Direnme yuvası ve buluşmadır kent*” (Oktay 1993: 165) şeklinde tarif eder.

Gazeteciliği ve Evliliği

Ahmet Oktay, askerlik sonrasındaki işsizlik günlerinin ardından gazeteciliğe başlar. İlgi duyduğu bu mesleğe amatör olarak ilk adımı da çocukluğuna dayanır. “*13-14 yaşlarında Ankara'dan İstanbul'a ailesiyle yaz tatiline geldiğinde mahalle arkadaşı Doğan'la el yazısıyla gazete çıkarmayı dener*” (Yılmaz 2013: 19). Böylelikle gazetecilik düşüncesinin zeminini küçük yaşlarda atmış olur: “*Sonradan, tam 33 yıl profesyonel gazetecilik yapacağımı biliyor ya da seziniyor muydum acaba? Ama bir şiirimde belirttiğim gibi, Yazının Cini kesinlikle içime girmişti besbelli*” (Oktay 2004: 164).

Hayalete Övgü şiir kitabında yer alan ve “Sayfada Gördümdü Kendimi” ismini taşıyan bu şiir sanatçının mesleğine ömrünü vakfettiğini gösterir.

“*Ele geçirmişti beni Yazının Cini,
öğrendim saçlarım dökülürken
para gibiydi yazının cini de:
dönüştürüyordu niteliği niceliğe
güzelliği çirkinliğe*” (Oktay 2007: 478).

Ahmet Oktay, terhis olduktan sonra Yeni İstanbul gazetesinin Ankara bürosunda muhabir olarak göreve başlar. Böylelikle 33 yıl sürecek olan basın hayatı başlamış olur. Ardından Ankara Ekspres'te çalışmaya başlayan Ahmet Oktay gazetede hem köşe yazarlığı hem de fıkra yazarlığı yapmıştır. Tekrar başlayan işsizlik günlerinde Ankara Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nde tanıştığı ressam Tülây Hanım ile 1964 yılında İstanbul'da evlenir. İki yıl sonra da oğlu Deniz dünyaya gelir.⁵ İktisat ve Piyasa adlı gazetede çalışmak üzere Ankara'ya yerleşir. Bir süre sonra eşi de Ankara Maarif Koleji'nde resim öğretmenliği yapmaya başlar. Daha sonra Ahmet Oktay sırasıyla Vatan, TRT Haber Merkezi, Akajans, Dünya ve son olarak yine TRT'de çalışarak oradan emekli olur. Çalıştığı gazetelerde çeşitli görevler alan sanatçı ayrıca radyo programcılığı da yapmıştır.

Dönem Olaylarının Şiirine Yansımaları

Askerliğinde 27 Mayıs 1960 Darbesine de şahit olan şair burada geçen anılarını anlatırken; *“Türkiye'deki siyasal gelişmeleri değerlendirirken hiç şüphesiz soldan bir değerlendirme yapıyordum”* (Oktay 2004: 148) ifadesini kullanır. Bununla beraber sosyal yapıyı analiz etmede mesleği de büyük rol oynamıştır. Bu sebepten devrinin ve dolayısıyla meydana gelen darbe, muhtıra ve bir takım siyasi olayların yakın tanığıdır: *“12 Mart darbesiyle sonuçlanacak olan o süreci gazeteci olarak izlemek, benim açımdan o süreci yazmaktan daha önce geldi. Arkadaşlarım tutuklanıyor, evler aranıyor, Nurhak'ta genç devrimciler uyurken öldürülüyordu”* (Oktay 2004: 10). Bu bağlamda; *“Yalnızca tarih kitapları değil, insanlara hoşça vakit geçirtmeyi isteyen yapıtlar da yazarından dürüst tanıklıklar istiyor”* (Oktay 2004: 102) diyen sanatçının şiirleri yaşamının tanıklığını yapmıştır.

“[...]Sürüklüyor yırtık

bir gazeteyi rüzgâr: ‘Bir idam’

başını yana eğip okuyabiliyorsun ancak

katlanmış yazıyı: ‘daha onaylandı’.

‘Her yaz bir yalan, damlar kan

⁵ Bir soruna yönelik somut malzemelerle şiirini tasarlayan şairin yazmış olduğu tek aşk şiiri karısı içindir. “Benim hemen hemen hiç aşk şiirim yoktur. ‘Beş Kuruş Aşk Şarkıları’ diye bir şiirim vardır, Tülây için yazdığım. Onun dışında aşkı kafama takıp ta aşk şiiri yazdığımı sanmıyorum. O şiirde adının dışında, doğrudan doğruya duygusal bir aşk olayına gönderme yoktur” (Cengiz 2004: 75).

sızdırıyor' diyorsun, aksak

ev sahibesi. Düzeltirken çarşafını

ekliyorsun: 'Bitmeyen yası mı

islâm insanoğlunun?'' (Oktaý 2007: 264).

Siyasi ve sosyal olaylarla şekil alan işsizlik, genç devrimcilerin hapse atılması, idam edilmesi, sürgün gibi birçok hadise Ahmet Oktaý'ı derinden etkilemiş ve bu hadiseler sanatçının kaleminde dile gelmiştir: *“Tutuklanmadım ama tutuklu biri oldum, işkence görmedim ama sürekli işkence edilendim. Yapmam gereken ‘sözcükleri silahlandırmaktı’”* (Ercan Eylül 2001: 10). Bu sebepten sanatçının şiirlerinde kimi zaman *“Kavelciler, Kavelciler, Kavelciler”*⁶ (Oktaý 2007: 96) nidaları duyulurken kimi zaman da *“Eylül bitti, Eylül bitti, Eylül bitti”* (Oktaý 2007: 129) naraları duyulur.

Siyasi olaylar Ahmet Oktaý'ı etkilediği gibi çevresindeki arkadaş ve dostlarını da etkiler. Sevgi Soysal da etkilenen bu isimlerden birisidir. Ahmet Oktaý anılarında dostluklarının yirmi yıllık bir maziye dayandığını söyler. Mamak Cezaevine ziyarete de giden Ahmet Oktaý, Sevgi Soysal için; *“Evet, yaşamak bulaşmaktır. Kire, kana, korkuya, ölüme, ihanete, sadakate, aşka ve ayrılığa bulaşmak. Hepsine bulaşmayı başardı Sevgi”* (Oktaý 2004: 213) ifadesini kullanır. Kaleme aldığı şiirinde de Sevgi Soysal'ın hastalığına vurgu yapar. *“Sevgi'yi iki kez ziyaret edebildim / Mamak Askerî Cezaevi'nde / Bahardı ikincisinde, bahçedeydik; / görüşmeciler ürkek ve kederli, / ortalıkta yığınla inzibat. / ‘Göğsüm acıyor ara sıra’ / demişti. ‘Şuramda bir çiçek / büyüyor sanki.’ Hiç yazmadım / sürgün deyken Adana'ya”* (Oktaý 2007: 497).

Anılarından Devşirip Şiirinde Sakladıkları

Ahmet Oktaý, yaşamının sonunda yaklaştığını sezdikçe yapıp ettikleri, kendine sakladıkları ve okuyucuya sundukları üzerine muhasebeye girişir.

“Çok az şey saklamışım yaşamımda;

ne bir fotoğraf var ilk aşklardan

ne bir mektup;

⁶ Bu şiire konu olan mevzu hakkında Hasan Hüseyin Korkmazgil'in de şiirleri vardır. Bk. Türk, Hatem (2014). Hasan Hüseyin Korkmazgil - Başkaldıran Dizeler. Sivas: Asitan Kitap.

dostlardan beş on tane” (Oktay 2007: 403).

Günlüklerini ve anılarını yayımlarken seçici davranan ve özel hayatına ilişkin olanları yok eden sanatçıda aynı seçicilik mektup ve kartlarını saklarken de görülür. Yalnız yazın ve kültüre ilişkin olanları saklar: “*Çalışma masamın gözlerini düzenlerken, ‘mektuplar’ı da bir sıraya koymak istedim. [...] (tüm mektupları, kartları saklamamışım elbet, saçmalık olurdu öylesi, sadece yazın’a, kültüre ilişkin olanlar elimdekiler)*” (Oktay 1998: 187).

Ahmet Oktay 1996’da yayımladığı *Söz Acıda Sınandı* kitabında yer alan “Yıllık Bakım” isimli şiirinde de bu eylemi bir arınma olarak görür.

“İnsan çekmecelerini de temizlemeli zaman zaman,

Kalbini de!

Çürüme içindedir çünkü: Zarf ve Kabir, sararsa da kunt görünür: Mürekkep ve Beden kayıptır.

[...] Anılardan Kurtulun!

Ama anılarım neydi benim? Babamdan, amirlerimden, karımdan, polislerden ve komutanlardan kurtarabildiğim ne kalmıştı

[...]

Ben de tek hazinemi açtım: üç çekmece. Kurtulmak için. Mutad yıllık temizlik. Herkesin pisliğinden, kendi pisliğimden. İnsan etrafıdır elbet” (Oktay 2007: 439).

Sanatçıdaki bu saklama isteği yazıp çizdiklerinde var olmayı ama gözükmemeyi amaçlar. Bu isteği şiirlerinde gözlemlenmek mümkündür.

“Anonim bir kimlik olacağım;

bir sahaf dükkânında yıllar sonra

satılmış kitaplarımı karıştıran okur

bilmeyecek

satırların altını benim çizdiğimi,

geçmişe ve geleceğe karışa karışa” (Oktay 2007: 404).

1990’da yayımladığı *Karanfil ve Pranga* isimli eleştirel kitabından sonra Ahmet Arif ile arası bozulan Ahmet Oktay, şiirin devamında ona ve hayatında yer etmiş diğer insanlara göndermelerde bulunur.

*“İthaf sayfalarını da yırtmalıyım yavaş yavaş;
yığınla düş kırıklığı, yanılış,
yüzünü görmediklerim var,
yazdıklarını sevmediklerim.
küskün ölenler oldu bana, kimlere küskün öleceğim
ben acaba?”* (Oktay 2007: 404).

Ölümü

Ahmet Oktay ilerleyen yaşlarında geçmişi daha çok düşünmeye başlar: *“Yaş kemale erince, insan sık sık geçmişi düşünmeye başlıyor nedense. Demek ki kişinin, bittiğini, önemsizleştiğini sandığı dünyüyle kolay kapanmıyor hesabı”* (Oktay 2004: 77). Dünyüyle hesabını kapatamayan sanatçı, *“ey geçmiş derdim, insana kalan en sonunda”* (Oktay 2007: 208) mısraıyla da elinde tek kalan gerçeğin geçmiş olduğunu vurgular.

Ahmet Oktay, son şiir kitabında yer alan “Bir Kederi Duyumsamak” şiirinde de artık sona doğru yaklaşırken vardığı noktayı dile getirir:

*“[...] Torunum yok
Bilmem yaşadım mı oğlumla?
Kitaplardan doğdum ben,
Sayısız sayfadan edindim kederlerimi,
Aşkларımı devşirdim dizelerden, öykülerden;
Bir pelür kâğıdıyım artık
Yürürken görünüyor içimin harfleri;
Sonunda döneceğim yer
Zamanla tozlanacak bir raf*

Sözcüklere tapındım. Anladım kendisiydi imgenin,

Yaşadıklarım değil yazdıklarımıdı gerçek;

Öyle sandım kururken ırmak yatakları.

Üzünçle bakarken kışa yürüyen bahçeye

Anladım: İpissiz kaldım artık;

Bir sözcük değil sadece

Çürüyecek bir gövdesi var ölümün ” (Oktay 2007: 519).

Ahmet Oktay babasıyla kuramadığı iletişimi bir baba olarak oğluya da kuramaz. Onun anlaştığı ve halleştığı lisan, şiir lisanıdır. O şiirle var olmuş, şiirlerinde yaşamış ve şiirlerine sarılmış bir şairdir. Şiirle harmanlanmış bir ömrün sonunda 3 Mart 2016’da İstanbul’da vefat etmiştir.

Sonuç

83 yıllık yaşamına elliden fazla eser sığdıran Ahmet Oktay gazeteci, yazar, şair, eş ve baba gibi birçok kimliğin sahibi olmuştur. Kentte doğup, yetişmiş ve daha çok kentin dili olmuş şair için “kent şairi” ifadesini kullanmak yerindedir.

Ahmet Oktay sanat hayatına küçük yaşlarda gerek bulunduğu çevre ve edindiği arkadaşlarla gerekse içinden gelen ilhamla dâhil olur. Onun şiirlerinde çocukluğundan itibaren yaşadığı şehirleri, çocukluk anılarını, eğitimine dair izleri, askerlik sürecini, gazetecilik yaşamını, dostlarını ve döneminin sosyal ve siyasi koşullarını görmek mümkündür. Bu açıdan Ahmet Oktay’ın şiirleri; öfkesini, üzüntüsünü, hayal kırıklıklarını, geçmişiyile hesaplaşmasını dile getirdiği birer haykırıştır.

Ahmet Oktay, *Gece Defteri* ve *Gizli Çekmece* gibi yazınsal günlük ve anılarında özel hayatını geri plana atmayı hedefler. Sanatçıda belirginleşen bu ve bunun gibi bir takım özellikler özel hayatına ilişkin bilgileri satır arasından bulmayı zorlaştırmıştır.

Kaynakça

- Ahmet Oktay, “Ahmet Oktay Kendini Anlatıyor”, Yön, Y. 4, S. 99, (19 Şubat 1965), s.15.
- Ahmet Oktay, “Kendisiyle Çelişen yahut Sokaktaki Adam’a Dair”, Mavi, S. 19, (1 Mayıs 1954), s. 5.
- Attilâ İlhan, “Attilâ İlhan’ın Açıklaması”, Mavi, S. 20, (1 Haziran 1954), s. 5.
- Cengiz, Metin (2004). Hayat, Edebiyat, Siyaset Ahmet Oktay İle Dünden Bugünden. İstanbul: Everest Yayınları.
- Ediboğlu, Baki Süha (1968). Bizim Kuşak ve Ötekiler. İstanbul: Varlık Yayınevi.
- Ercan, Enver, “Ahmet Oktay ile Söyleşi”, Varlık, S. 1128, (Eylül 2001), s. 8-11.
- Erzen, Mehmet (2011). Ahmet Oktay’ın Şiirlerinin Tematik Açıdan İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hızlan, Doğan (2-3 Ekim 1998). “Esin Perisini Kışkırtılan Şair”, Her Yönüyle Ahmet Oktay Sempozyumu. Bursa: F Özsan Matbaası.
- Oktay, Ahmet (1993), *Bir Sanrı İçin Gece Müziği*, İstanbul: Telos Yayınları.
- Oktay, Ahmet (1998). Gece Defteri. İstanbul: YKY.
- Oktay, Ahmet (2004). Gizli Çekmece. İstanbul: Doğan Kitap.
- Oktay, Ahmet (2007). Kaç Kişiyiz Kendimizde/Bütün Şiirleri. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Oktay, Ahmet, “Soruşturma”, Varlık, S. 1024, (Ocak 1993), s. 14.
- Öz, Erdal (2016). Günlükler 1956-1998 (Haz. Ayşe Sarısayın). İstanbul: Can Yayınları.
- Türk, Hatem (2014). Hasan Hüseyin Korkmazgil - Başkaldıran Dizeler. Sivas: Asitan Kitap.
- Yılmaz, Mehmet (2013). Ahmet Oktay’ın Hayatı Sanat Anlayışı ve Şiiri Üzerine Bir İnceleme. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, Mehmet, “Bir Entelektüelin Yalnızlığı: Ahmet Oktay’ı Uğurlarken...”, Meczua, Y. 1, S. 1, (Bahar 2016), s. 39-43.